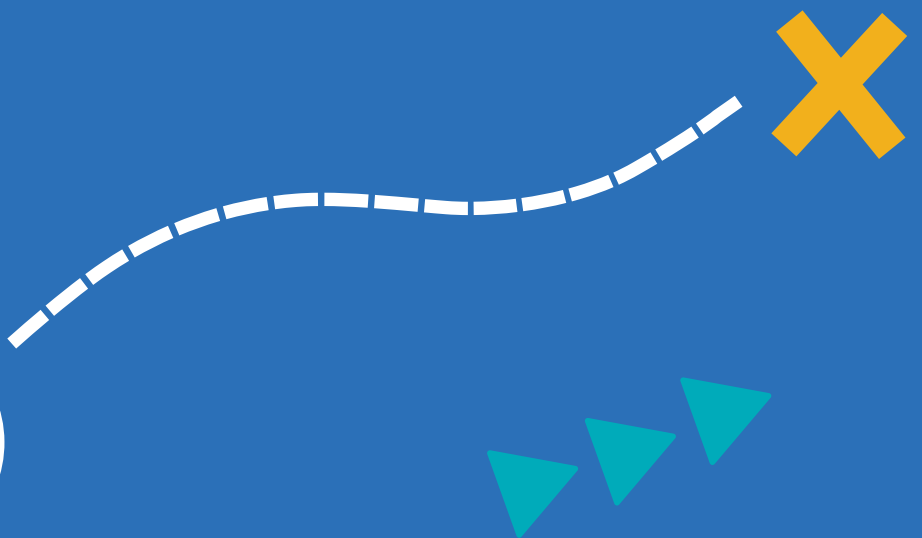
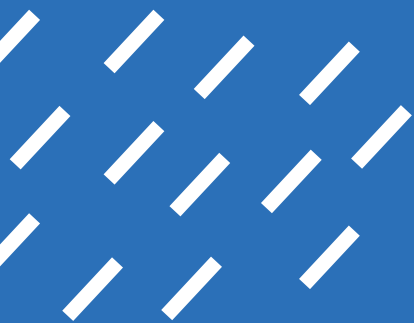

LAPSE ÕIGUSED RÄNDES

RÄNDETEEMALINE TUNNIKAVA

SISUKORD

[TUNNIKAVA](#)

[TÖÖLEHT](#)

[LISA](#)

KULTUURIMINISTEERIUM

Rändeteemalised tunnikavad on välja töötatud projekti „Jagatud teekonnad“ raames, mida kaasrahastavad Euroopa Komisjon, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Kultuuriministeerium ja Eesti Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest.

LAPSE ÕIGUSED RÄNDES

Vanuseaste	III kooliaste
Ainelõiming	<ul style="list-style-type: none">- Ühiskonnaõpetus- Geograafia- Eesti keel
Õpitulemused	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none">- mõistab konkreetsetes kontekstides olukordi, kus ja millal laste õigusi rikutakse ning kuidas oleks võimalik seda ennetada;- oskab tuua näiteid lapse õiguste konventsiooni artiklitest;- oskab vältida olukordi, kus rände olukorras nende õigused võiksid ohtu sattuda.
Kestliku arengu eesmärgid	<p>4. eesmärk: tagada kõikidele kaasav ja kvaliteetne haridus ning elukest-va õppe võimalused</p> <p>10. eesmärk: vähendada ebavõrdsust riikide sees ja riikide vahel</p>
Tunni pikkus	75 min
Meetodid	<ul style="list-style-type: none">- Rühmatöö- Juhtumianalüüs- Arutelu
Õppevahendid tunni läbiviimiseks	<ul style="list-style-type: none">- Töölehed- ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhjal koostatud laste õiguste nimekiri
Sissejuhatus (10 min)	<ul style="list-style-type: none">▶ Paluge õpilastel nimetada inimõigusi▶ Küsige õpilastelt:<ul style="list-style-type: none">• Miks on vajalik eraldi rääkida lapse õigustest?• Millistes olukordades võivad olla laste õigused ohus?▶ Tutvustage, mis on inimõigused (inimõiguste konventsioon) ja sellega seonduvad lapse õigused (lapse õiguste konventsioon)

Grupitöö (20 min)

- ▶ Andke igale grupile üks juhtumikirjeldus ning laste õiguste nimekiri.
- ▶ Paluge õpilastel juhtumikirjeldus läbi lugeda (5 min).
- ▶ Kui iga grupp on oma juhtumiga tutvunud, paluge neil vastata juhtumi all kirjas olevatele küsimustele.
- ▶ Julgustage õpilasi välja tooma, millist konkreetset artiklit laste õiguste konventsioonist antud juhul rikuti või mille rikkumine võinuks kergesti aset leida. Vajadusel aidake gruppe ülesande täitmisel.
- ▶ Võimalikud vastused juhtumite kirjeldustel:

Juhtum 1

Kas me oleme kindlad, et laps lahkus kodumaalt vabatahtlikult? Võimalik inimrööv (art 11). Laps pidi jagama tuba koos võõraste meestega, õigus privaatsusele (art 16). Mehed oleks võinud teda ära kasutada (art 19). Buss oleks võinud katki minna, röövlid jms. Laps pidi ilmselt ebaseaduslikult tööd tegema (art 19), seksuaalse väärkasutamise oht (art 32). Oht elule laeval (art 6). Kinnipidamine koos täiskasvanutega (art 37). Laste kinnipidamine peaks olema igal juhul keelatud ja kasutama peaks alternatiive. Kas mees, kes lapsega koos reisis, oli ikka pereliige?

Juhtum 2

Lapsed jäeti omapead elama. Lapsel on õigus elada koos oma perekonnaliikmega (art 9) ning neid ei tohi eraldada nende vanematest (art 10), õigus, et last kasvataks tema vanem (art 18). Kui lapsed ei saa koos vanemaga elada, peab valitsus neile tagama spetsiaalse toe, sh majutus (art 20). Lapsed ei pruugi omapead korralikult süüa. Samuti võib üksi elades elukeskkond ohtlikuks osutuda (õnnetused), õigus korralikule toidule ja puhtale veele ning turvalisele keskkonnale (art 24 ja 27). Valitsus peab last kaitsma halva kohtlemise, sealhulgas vanemate poolse hülgamise, eest (art 19) – sestap ka lastekaitse. Lapsevanem saab sellises olukorras karistada, sest ei täida vanema kohustust tagada igakülgne hool oma lastele.

Juhtum 3

Pange tähele, et selles loos ei ilmne lapse õiguste rikkumisi. Legaalseid teid pidi rännanud inimesed, kellel on ees ootamas töökoht ja turvaline elukeskkond, saavad ka oma lastele kergemini tagada turvalisuse. Loost selgub, et tegu on moslemitega ning paraku tuleb ette, et moslemeid võidakse taga kiusata (tulenevalt eelarvamustest). Igal lapsel on õigus praktiseerida aga oma religiooni (art 14).

Juhtum 4

Last ei tohiks vastu tahtmist tema perekonnast eraldada (art 9), valitsused peavad toetama lapsi, kes tahavad pöörduda oma kodumaale (art 11), samas peavad valitsused kaitsma last halva kohtlemise, sealhulgas vanemate poolse hülgamise, eest (art 19). Antud juhul võib olla alust ka lapse jäämiseks Eestisse, näiteks võib ta taotleda varjupaika või elamis- või õppimiseks. Üksi riigis olles võib tagamata jääda ligipääs sotsiaalsele turvalisusele (art 26), piisav elatustase (art 27), õigus haridusele (art 29) jne. Seega soovitatav oleks pöörduda politsei poole, kes oskab anda edasisi tegevussuuniseid.

Juhtum 5

Lapse vabaduse võtmine (art 11), õigus privaatsusele (art 16), kaitse vägivalla eest (art 19). Kui lapsed töötavad, siis neid ei tohi ekspluateerida (art 32). Seksuaalse väärkasutuse vältimine (art 34). Isegi, kui vahendufirma näib turvaline, tuleb olla ettevaatlik. Alati reageerida esimeste ohumärkide puhul.

Esitlus (25 min)

- ▶ Paluge gruppidel teha oma juhtumist teistele kokkuvõtte ja esitleda oma järeldusi (igal rühmal on aega 2–5 minutit).

Kokkuvõttev arutelu (10 min)

- ▶ Kuidas on lapse õigused seotud rändega ning millistes rändesituatsioonides võivad lapse õigused olla ohus?
- ▶ Mida peaks tegema, et laste õigused oleksid rändes paremini kaitstud. Võimalikud arutelupunktid: legaalsed võimalused Euroopasse rännata, kontroll inimkaubitsejate üle, lahendada sõjalised konfliktid, tõsta teadlikkust laste õigustest, oluline, et ka lapsed ise oma õigusi teaksid, vanemlikud kohustused.
- ▶ Küsige õpilastelt, kas ka neil võib rännates tekkida oht, et nende õigusi rikutakse? Kuidas saaks seda vältida?

Võimalikud jätku-tegevused

- Vaadake Mondo rändekoolist videot [„Ebaseaduslik ränne“](#) ja lugege seotud taustateksti.
- Paluge õpilastel tutvuda [ÜRO laste õiguste konventsiooni lapsesõbraliku versiooniga](#)
- Õpilased vaatavad iseseisvalt rändeteemalist filmi ja toovad välja, milliseid lapse õigusi on sealse peategelase puhul rikutud:
[Õppetunnid](#)
[Aasta ilma vanemateta](#)
[Qadir noore afgaani teekond](#)
[Sonita](#)

TÖÖLEHT

Juhtum 1 Somaalia tüdruk (13 a), kelle vanemad on sõjategevuses surma saanud, põgeneb riigist koos vanema meessoost sugulasega, et siirduda Euroopasse. Oma teekonnal jõutakse esialgu Keenia pealinna Nairobisse, kus leitakse inimesed, kes on valmis neid raha eest Põhja-Aafrikasse toimetama. Neil tuleb paar kuud reisi oodata ning jagada tuba mees- tega, kes on sarnases olukorras. Ühel hommikul suunatakse seltskond bussi peale ja sõidetakse Maroko suunas. Teekond läbi Sahara kõrbe võtab kaks nädalat. Marokos tutvustatakse tüdrukule ja tema sugulasele mehi, kes on suurema summa eest valmis neid üle mere Hispaaniasse toimetama. Raha kokkusaamiseks tuleb nii tüdrukul kui tema sugulasel mitu kuud tööd teha. Kui raha on makstud, suunatakse nad koos teiste rändajatega väikese ülerahvastatud laeva peale, mis asub Hispaania poole teele. Poolal teel läheb laeva mootor katki, kuid õnneks leiab nad päästelaev. Tüdruk ja tema sugulane paigutatakse kinnisesse vastuvõtukeskusesse, kuni nende suhtes tehakse otsus, kas nad võivad Hispaaniasse jääda.

Küsimused:

1. Kas ja milliseid lapse õigusi antud loos rikuti? Kes rikkus?
2. Millised olid täiendavad riskid? Mis oleks võinud veel valesti minna?

TÖÖLEHT

Juhtum 2 Eestis elav naisterahvas, kes on pikalt olnud töötu, leiab hästi tasustatud töö Soomes. Paraku tuleb selleks jätta töönaädalaks omapead koju poeg (16 a) ja tütar (8 a). Ema saab kodus käia igal nädalavahetusel, kuid nädala sees tuleb perepojal ise hakkama saada ja hoolitseda oma väikese õe eest. Poiss on tubli, mõistab, et tal pole valikut, ning kinnitab emale, et saab hakkama. Ühel päeval helistab poeg emale ja ütleb, et nende juures viibib lastekaitsetöötaja, ning emal tuleb kiiremas korras koju tagasi pöörduda.

Küsimused:

1. Kas ja milliseid lapse õigusi ema oma laste suhtes rikkus?
2. Millised olid täiendavad riskid? Mis oleks võinud veel valesti minna?
3. Mida ise teeksid, kui oleksid vanema lapse olukorras?

TÖÖLEHT

Juhtum 3 Eestisse saabub elama Türgi perekond koos kahe lapsega (12 a poiss ja 4 a tüdruk). Pereisale pakuti tööd kohalikus IT-firmas ning üheskoos võeti vastu otsus Eestisse kolida. Perepoeg läheb õppima kohalikku kooli ning tütar hakkab käima siinses lasteaias. Nädalavahetusel käiakse üheskoos kohalikus islamikeskuses ning kirglike spordihuvilistena käiakse vaatamas erinevaid spordivõistlusi.

Küsimused:

1. Kas ja milliseid lapse õigusi antud loos rikuti?
2. Milliseid lapse õiguste rikkumisi võivad selle loo tegelased potentsiaalselt tulevikus kogeda?

TÖÖLEHT

Juhtum 4 Nigeeria jalgpallur (17 a) saab kohalikust meeskonnast pakkumise minna testimisele Eesti jalgpalli meistriliiga klubisse. Noormees on põnevil ning koos veel kolme poisi ja treeneriga sõidetakse Eestisse. Eesti meeskond on saatnud neile ametliku kutse ning kõik reisidokumendid on poistel korras. Jõudnud Eestisse ja läbinud testimise, selgub siiski, et klubi ei ole mängijatest huvitatud. Tagasipöördumise päeval avastab noormees, et ta on Eestisse maha jäetud ning kaaslased on sõitnud ilma temata tagasi Niigeeriasse. Noormees helistab oma isale, kes selgitab, et palus treeneril ta maha jätta, sest Eestis pidavat poisil olema rohkem võimalusi kui kodumaal. Poiss on meeleheitel ja ei tea, mida ette võtta.

Küsimused:

1. Kas ja milliseid lapse õigusi antud loos rikuti?
2. Mida saaks noormees sellises olukorras teha?
3. Millised kohustused on vanematel oma lapse suhtes?

TÖÖLEHT

Juhtum 5 Eesti tüdruk (16 a) leiab koos sõbrannadega internetist kuulutuse, et Prantsusmaale otsitakse suveks lapsehoidjaid. Mõtet arutatakse vanematega, uuritakse vahendusfirma kohta ning üheskoos jõutakse järeldusele, et tegemist on usaldusväärse pakku-misega. Kui tüdruk suve alguses Prantsusmaale vastuvõtva perekonna juurde jõuab, selgub õige pea, et lisaks lapse hoidmisele nõuab pereema ka maja koristamist ja aia eest hoolitsemist. Kui tüdruk lepingule viidates protestib, sest neid töid ette pole nähtud, pereema vihastab ja lubab lepingu üldse üles öelda. Kartes palgast ilma jääda ja tühjade kätega koju naasta, töötab tüdruk edasi, kuigi tööülesandeid tuleb järjest juurde. Ühel nädalavahetusel sõidab pereema ära ning samal õhtul tuleb pereisa tüd-ruku tuppa ja proovib teda suudelda. Hirmunud tüdruk jookseb toast välja, pereisa aga võtab tema telefoni ning sulgeb maja välisukse.

Küsimused:

1. Kas ja milliseid lapse õigusi antud loos rikuti?
2. Mida oleks tüdruk ja tema perekond saanud teha, et kirjeldatud olukorda ennetada?

LAPSE ÕIGUSTE KONVENTSIOONI KOKKUVÕTE

<p>ARTIKKEL 1</p> <p>Alla 18-aastane inimene on laps.</p>	<p>ARTIKKEL 8</p> <p>Igal lapsel on õigus säilitada oma seadusega tunnustatud identiteet, sealhulgas kodakondsus, nimi ja perekondlikud suhted.</p>
<p>ARTIKKEL 2</p> <p>Lapse heaolu ei tohi sõltuda sellest, kust ta pärit on või kuidas ta välja näeb.</p>	<p>ARTIKKEL 9</p> <p>Iga laps peab saama elada koos oma vanemate ja perekonnaga, kui tal on nendega koos turvaline elada.</p>
<p>ARTIKKEL 3</p> <p>Täiskasvanud ja riigid peavad vastu võtma otsuseid, mis kaitsevad last.</p>	<p>ARTIKKEL 10</p> <p>Kui laps on pidanud lahkuma oma kodumaalt, peab tal olema võimalik sinna tagasi pöörduda ja taasühineda oma perekonnaga.</p>
<p>ARTIKKEL 4</p> <p>Riigid peavad lapse õigusi ellu viima.</p>	<p>ARTIKKEL 11</p> <p>Riigid peavad takistama laste ebaseaduslikku välismaale viimist.</p>
<p>ARTIKKEL 5</p> <p>Riigid peavad aitama vanemaid ja teisi täiskasvanuid nii, et nad saavad toetada lapse arengut.</p>	<p>ARTIKKEL 12</p> <p>Lapsel on õigus väljendada oma vaateid ja avaldada arvamust teda puudutavates küsimustes.</p>
<p>ARTIKKEL 6</p> <p>Kõigil lastel on õigus elule ning riik peab lapsi ja nende arengut igati toetama.</p>	<p>ARTIKKEL 13</p> <p>Lapsel on sõnavabadus. Laps võib ennast vabalt väljendada, kui ta ei solva ega ohusta sellega teisi.</p>
<p>ARTIKKEL 7</p> <p>Iga laps tuleb registreerida kohe pärast sündi. Sünnihetkest peale on lapsel õigus nimele ja kodakondsusele.</p>	<p>ARTIKKEL 14</p> <p>Lapse mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadust tuleb austada.</p>

<p>ARTIKKEL 15</p> <p>Lastel on õigus moodustada ühinguid ja vabadus rahumeelseteks kogunemisteks.</p>	<p>ARTIKKEL 23</p> <p>Puudega lapsed peavad saama elada täisväärtuslikku elu ja võimalikult head abi.</p>
<p>ARTIKKEL 16</p> <p>Lastel on õigus isiklikule elule.</p>	<p>ARTIKKEL 24</p> <p>Lastel on õigus elada tervena ja saada vajaduse korral ravi.</p>
<p>ARTIKKEL 17</p> <p>Lastel on õigus teada, näiteks televisiooni, raadio ja ajalehtede vahendusel, mis maailmas toimub.</p>	<p>ARTIKKEL 25</p> <p>Kasvatusasutustesse paigutatud lastel peavad olema head elutingimused.</p>
<p>ARTIKKEL 18</p> <p>Riik peab toetama vanemaid laste kasvatamisel.</p>	<p>ARTIKKEL 26</p> <p>Lastel on õigus sotsiaalkindlustusele.</p>
<p>ARTIKKEL 19</p> <p>Lapsi tuleb kaitsta vägivalda ja ärakasutamise eest.</p>	<p>ARTIKKEL 27</p> <p>Lastel on õigus eluasemele ja lapse arenguks vajalikele elutingimustele.</p>
<p>ARTIKKEL 20</p> <p>Riik peab abistama pereta lapsi.</p>	<p>ARTIKKEL 28</p> <p>Lastel on õigus haridusele. Algharidus peab olema kohustuslik ja kõigile kättesaadav.</p>
<p>ARTIKKEL 21</p> <p>Lapsi võib lapsendada, kuid tuleb kindlustada, et esikohale oleksid seatud lapse huvid.</p>	<p>ARTIKKEL 29</p> <p>Haridus peab arendama laste oskusi ja sallivust.</p>
<p>ARTIKKEL 22</p> <p>Põgenike laste eest peab hoolitsema.</p>	<p>ARTIKKEL 30</p> <p>Vähemus- või põlisrahvuse hulka kuuluvatel lastel on õigus saada osa oma kultuurist, tunnustada oma usku ja kasutada oma keelt.</p>

<p>ARTIKKEL 31 Lapsel on õigus vabale ajale, mida ta saab kasutada mänguks ja meelelahutuseks.</p>	<p>ARTIKKEL 39 Väärkohtlemise ohvriks langenud lapsi peab aitama.</p>
<p>ARTIKKEL 32 Lapsed ei tohi teha liiga rasket või ohtlikku tööd ega liiga pikki tööpäevi.</p>	<p>ARTIKKEL 40 Seadust rikkunud lapsi tuleb kaitsta ja nende õigusi peab austama.</p>
<p>ARTIKKEL 33 Lapsi tuleb kaitsta uimastite ja ebaseadusliku uimastikaubanduse eest.</p>	<p>ARTIKKEL 41 Kui mõne riigi seadused kaitsevad lapse õigusi sellest konventsioonist paremini, tuleb järgida neid.</p>
<p>ARTIKKEL 34 Lapsi tuleb kaitsta seksuaalse ärakasutamise eest.</p>	<p>ARTIKKEL 42 Riigid peavad hoolitsema selle eest, et kõik kodanikud teaksid lapse õigusi.</p>
<p>ARTIKKEL 35 Riigid peavad takistama lastega kaubitsemist.</p>	<p>ARTIKKEL 43 Selle konventsiooni elluviimist jälgib rahvusvaheline Lapse Õiguste Komitee.</p>
<p>ARTIKKEL 36 Lapsi tuleb kaitsta igasuguse ekspluateerimise eest.</p>	<p>ARTIKKEL 44–45 Riigid annavad regulaarselt aru konventsiooni elluviimisest.</p>
<p>ARTIKKEL 37 Lapsi ei tohi piinata ega julmalt karistada. Kui laps satub vanglasse, tuleb teda kohelda inimlikult ja tema vanust arvestades.</p>	<p>ARTIKKEL 46–54 Need artiklid reguleerivad konventsiooni ratifitseerimist, kehtivust jm.</p>
<p>ARTIKKEL 38 Alla 15-aastased lapsed ei pea osalema sõjategevuses.</p>	